

УДК 349.42:338.439-049.5
DOI <https://doi.org/10.32782/chern.v4.2024.12>

Ю. Ю. Пустовіт
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного, фінансового
та інформаційного права
Державного торговельно-економічного університету
orcid.org/0000-0003-1845-7044

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ФОРМИ, МЕТОДИ ТА ЗАСОБИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

Стаття присвячена дослідженню адміністративно-правових форм, методів та засобів забезпечення продовольчої безпеки, що є важливою складовою національної безпеки будь-якої держави. Автор аналізує правові механізми, які використовуються для забезпечення стабільності продовольчих відносин та підтримання достатнього рівня забезпеченості населення продуктами харчування. Зокрема, розглядаються основні адміністративні форми впливу, такі як ліцензування, сертифікація, стандартизація та квотування. Стаття також висвітлює методи державного контролю, моніторингу та нагляду, які сприяють виявленню та усуненню загроз продовольчій безпеці. Особливо увага приділяється державному ціновому регулюванню та бюджетній підтримці аграрного сектору, що є важливими інструментами для стабілізації ринку продовольчих товарів. Розглядається роль митно-тарифного регулювання та антикорупційної діяльності в контексті захисту національних інтересів у продовольчій сфері. Автор приходить до висновку, що ефективне застосування адміністративно-правових засобів забезпечення продовольчої безпеки сприяє розвитку аграрного сектору та зміцненню продовольчої незалежності країни.

У статті також аналізуються особливості правового забезпечення продовольчої безпеки через контроль і нагляд за дотриманням норм та стандартів у цій сфері. Автор наводить приклади, як адміністративно-правові засоби допомагають виявляти порушення, регулювати діяльність суб'єктів господарювання, що залучені до аграрного сектору, та запобігати ризикам, пов'язаним із продовольчими кризами. Особлива увага приділяється взаємодії між державними органами, такими як Держпродспоживслужба, та іншими суб'єктами продовольчих відносин, що сприяє ефективному виконанню контрольних функцій.

Водночас розглядаються виклики, з якими стикається держава в контексті глобалізації ринків, та роль правових засобів у забезпеченні конкурентоспроможності національних виробників. Стаття акцентує увагу на необхідності постійного вдосконалення адміністративно-правових механізмів у сфері продовольчої безпеки для забезпечення сталого розвитку аграрного сектору та економіки в цілому.

Ключові слова: адміністративно-правові форми, адміністративно-правові методи, адміністративно-правові засоби, продовольча безпека.

Pustovit Yu. Yu. THE ADMINISTRATIVE AND LEGAL FORMS, METHODS, AND MEANS OF ENSURING FOOD SECURITY

The article is devoted to the study of administrative-legal forms, methods, and means of ensuring food security, which is an important component of the national security of any state. The author analyzes legal mechanisms used to maintain stability in food relations and to ensure an adequate level of food supply for the population. In particular, the main administrative forms of influence, such as licensing, certification, standardization, and quotas, are examined. The article also highlights methods of state control, monitoring, and oversight that help identify and eliminate threats to food security. Special attention is given to state price regulation and budgetary support for the agricultural sector, which are essential tools for stabilizing the food market. The role of customs-tariff regulation and anti-corruption activities in protecting national interests in the food sector is also considered. The author concludes that the effective application of administrative-legal means to ensure food security promotes the development of the agricultural sector and strengthens the country's food independence.

The article further analyzes the features of legal support for food security through control and supervision of compliance with standards and regulations in this field. The author provides examples of how administrative-legal measures help detect violations, regulate the activities of economic entities involved in the agricultural sector, and prevent risks associated with food crises. Particular attention is paid to the interaction between state bodies, such as the State Service of Ukraine for Food Safety and Consumer Protection, and other participants in food relations, which facilitates the effective execution of control functions.

At the same time, the article addresses the challenges faced by the state in the context of market globalization and the role of legal measures in ensuring the competitiveness of national producers. The article emphasizes the need for continuous improvement of administrative-legal mechanisms in the field of food security to ensure the sustainable development of the agricultural sector and the economy as a whole.

Key words: administrative-legal forms, administrative-legal methods, administrative-legal means, food security.

Забезпечення продовольчої безпеки є складним і багатограним явищем, яке проявляється через різноманітні форми та методи, зокрема адміністративно-правового характеру.

В економічному словнику «форма» (лат. forma – вигляд, різновид, устрій, вид, тип) розглядається як: «структура відповідних процесів, а також порядок чогось; метод – як спосіб досяг-

нення якої-небудь мети, вирішення конкретного завдання або ж сукупність прийомів освоєння дійсності» [8, с. 184].

Тлумачний словник української мови розглядає «форму» як: «тип, будова, спосіб організації чого-небудь; зовнішній вияв якого-небудь явища, пов'язаний з його сутністю, змістом; спосіб існування змісту, його внутрішня структура, організація і зовнішній вираз; спосіб здійснення, виявлення будь-якої дії» [12, с. 617]. Тоді як методом визнається: «спосіб пізнання явищ природи та суспільного життя; прийом або система прийомів, що застосовується в якій-небудь галузі діяльності (науці, виробництві тощо); спосіб дії» [13, с. 692]. Таким чином, форма, в загальному сенсі, є зовнішнім проявом реалізації змісту певного явища, тоді як метод означає спосіб або сукупність способів діяльності, спрямованих на досягнення визначеної мети.

У теорії адміністративного права немає єдиного підходу до розуміння сутності адміністративно-правових форм і методів. І. Шамрай вважає, що «у контексті розгляду форм і методів адміністративної діяльності у сфері забезпечення прав та свобод громадян, вони не протиставляються одне одному, а знаходяться у тісній взаємодії. Формами є зовнішні прояви узгодженого функціонування складових елементів механізму забезпечення прав і свобод громадян, спрямовані на перетворення закріплених у законі прав та свобод у дійсність. Тобто форма дає уявлення про структурну діяльність, ті шляхи, якими уповноважені суб'єкти впливають на об'єкт, а метод показує, якими прийомами чи засобами ці суб'єкти реалізують свої повноваження. Вибір відповідних форм проводиться з урахуванням конкретної ситуації, вимог ефективності та доцільності. Вид конкретної форми визначається характером дій суб'єктів адміністративної діяльності у сфері забезпечення прав та свобод громадян» [15, с. 752].

А. Румянцева-Козовник визначає форму адміністративної діяльності як «сукупність однорідних за своєю правовою природою та характером груп адміністративних дій, які провадяться з метою забезпечення громадської безпеки та охорони громадського порядку. Формам діяльності органів внутрішніх справ, на думку авторки, притаманна універсальність, оскільки діяльність ОВС щодо реалізації їх завдань та функцій здійснюється в рамках тих форм, які визначено для них законом» [10, с. 117–118].

Автори підручника з адміністративної діяльності поліції трактують форму адміністративної діяльності поліції як «однорідні за своїм характером та правовою природою групи адміністративних дій, що мають зовнішній вираз, і за допомогою яких забезпечуються охорона прав громадян, громадський порядок, громадська безпека, здійс-

нюється протидія правопорушенням, надаються адміністративні послуги та забезпечується керівництво службами та підрозділами поліції» [1, с. 72].

В загальному сенсі адміністративно-правову форму забезпечення продовольчої безпеки держави варто розглядати як прояв функціональної діяльності суб'єктів, уповноважених законодавством на її реалізацію, спрямованої на виконання визначених завдань з метою досягнення єдиної мети – забезпечення продовольчої безпеки держави.

У вузькому сенсі форми забезпечення продовольчої безпеки держави слід розуміти як встановлені нормами чинного законодавства зовнішні способи реалізації завдань та функцій уповноважених владних суб'єктів, спрямовані на забезпечення продовольчої безпеки держави.

Форми забезпечення продовольчої безпеки держави повинні бути встановлені виключно на законодавчому рівні України. Вони безпосередньо залежать від обсягу повноважень суб'єктів, які їх застосовують, і є складовою частиною їх адміністративно-правового статусу.

Форми адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки пропонуємо диференціювати за різними підставами:

«за ступенем юридичного вираження вони поділяються: на основні (видані як правові акти) і похідні, що ґрунтуються на перших, тобто це різні дії, що викликають певні правові наслідки (реєстраційні, дозвільні, наглядові, попереджувальні, забезпечувальні та ін.), які мають відповідну спрямованість»;

«за досягнутими результатами, що охоплюють: позитивне регулювання, тобто затвердження необхідних програм з розвитку публічного управління в сфері публічної безпеки, видання компетентними органами відповідних приписів і певну реакцію на негативні явища, що мають місце в публічному управлінні, тобто вжиття заходів адміністративно-правової відповідальності»;

«за спрямованістю вирізняють форми: зовнішні та внутрішні»;

«за колом осіб: загальнообов'язкові та форми, адресовані конкретним суб'єктам»;

«за характером і методами розв'язання проблем своєї компетенції їх можна поділити: на процедурні (спрямовані на підготовку й ухвалення адміністративного рішення) і процесуальні (у межах управлінсько-деліктних дій)»;

«за суб'єктним складом розглядувані форми можуть бути: односторонніми, дво- або багатосторонніми»;

«за суб'єктом ініціативи: на здійснювані публічною адміністрацією з власної ініціативи з урахуванням закріплених вимог, що стосуються їх компетенції і на застосовувані цим органом

за ініціативою інших суб'єктів за зверненнями (заявами, скаргами), приміром фізичних або юридичних осіб»;

«за умовами застосування, що охоплюють: звичайні умови громадського життя і умови надзвичайного стану»;

«за юридичним змістом, це форми: зобов'язуючі, забороняючі й дозволяючі».

Правознавці також вказують на інші критерії для диференціації форм: за значущістю наслідків, що виникають після застосування конкретної форми, тобто за наявністю правового ефекту; а також за рівнем правового регулювання їх застосування.

За значущістю наслідків, що виникають в результаті застосування форм, виділяють правові та неправові форми публічного управління. До правових форм належать ті, використання яких призводить до юридичних наслідків, таких як ухвалення правових актів, застосування примусових заходів тощо. Ці форми виступають юридичними фактами і здатні створювати адміністративно-правові відносини. Неправові форми, навпаки, не мають безпосередньої юридичної значущості та не призводять до утворення таких відносин. Вони використовуються до виникнення правових відносин, наприклад, під час проведення ревізії, або після них, як, наприклад, наради для вирішення питань щодо реалізації вже прийнятих рішень.

За ступенем правового регулювання розрізняють такі форми: встановлення норм права, тобто видання нормативних актів публічного управління; застосування правових норм, включаючи публікацію ненормативних актів публічного управління та актів застосування норм права; укладення адміністративних правочинів; проведення реєстраційних та інших юридично значущих дій; здійснення організаційних заходів; виконання матеріально-технічних операцій.

З огляду на вищезазначене, ці форми доцільно розподілити на такі: 1) участь у формуванні державної політики у сфері продовольчої безпеки (розробка проектів нормативно-правових актів, їх погодження, узагальнення практики застосування законодавства); 2) превентивні форми (виявлення причин і умов, що сприяють вчиненню адміністративних правопорушень, моніторинг причин і умов, які їх спричинили, визначення стану продовольчої безпеки в державі або на окремій території, вжиття заходів для усунення загроз продовольчій безпеці тощо); 3) провадження у справах про адміністративні правопорушення, включаючи їх виявлення, припинення, розгляд і застосування адміністративних заходів впливу; 4) охоронна діяльність; 5) контрольна діяльність.

Види адміністративно-правових форм, що відображають певні юридично значущі дії, відрізняються за обсягом і функціональною спря-

мованістю суб'єктів, які їх здійснюють. Їх можна поділити на форми, пов'язані з ухваленням правових норм (нормотворчі форми), та форми, пов'язані із застосуванням цих норм (нормозастосовчі форми).

Нормотворчі форми полягають у здійсненні повноважень суб'єктів щодо ухвалення нормативно-правових актів різних рівнів і змісту в сфері забезпечення продовольчої безпеки держави. До нормотворчих форм повинні застосовуватися певні вимоги: по-перше, суб'єкти, які приймають такі акти, повинні бути компетентними; по-друге, ухвалені норми повинні відповідати Конституції та законам України. Важливо зазначити, що не кожен суб'єкт забезпечення продовольчої безпеки має право використовувати нормотворчі форми діяльності, а лише той, хто наділений відповідними публічно-владними повноваженнями для їх реалізації.

Нормозастосовчі форми виражаються в застосуванні контрольних, координаційних та інших заходів уповноважених суб'єктів, спрямованих на виконання завдань у сфері забезпечення продовольчої безпеки держави.

Розглянемо адміністративно-правові методи забезпечення продовольчої безпеки. У літературі з цього питання існують різні точки зору: «під методами державного управління розуміються засоби і способи практичного здійснення органами виконавчої влади та їхніми посадовими особами владно-організуючого впливу на керовані об'єкти відповідно до наданих їм повноважень» [11, с. 51].

І. Зозуля акцентує увагу на тому, що «в адміністративному праві саме методи виражають змістовий бік управлінського впливу. Вони є волею держави, конкретизованою відповідним управлінським органом у межах наданих йому юридично-владних повноважень. А тому методи державного управління – це різні способи, прийоми та засоби цілеспрямованого, організуючого впливу суб'єктів управління на об'єкти, які віднесені до їх відання і спрямовані на досягнення поставлених цілей та вирішення виниклих завдань» [5, с. 59].

А. Боровик та М. Макаренко трактують адміністративно-правові методи як «передбачені законом засоби, способи та прийоми практичного здійснення владно-організаційного впливу уповноважених суб'єктів, в межах компетенції, на конкретних суб'єктів, об'єкти чи суспільні відносини для виконання визначених завдань та досягнення бажаної мети. При цьому адміністративно-правові методи, на думку авторів, мають відповідати таким вимогам: 1) мають здатність формувати та забезпечувати реалізацію правозахисних впливів; 2) мають бути різними і пристосованими до широкого використання; 3) мають бути реальними та гнучкими» [2, с. 62–63].

Методи забезпечення продовольчої безпеки держави являють собою сукупність законодавчо визначених прийомів і способів впливу на поведінку осіб, залучених до механізму її забезпечення. Ці прийоми та способи впливу належать до повноважень суб'єктів, які наділені владними повноваженнями згідно з чинним законодавством і чия діяльність спрямована на гарантування продовольчої безпеки держави.

Методи адміністрування закріплені відповідними адміністративно-правовими нормами, що надає їм чіткого юридичного оформлення, і відображають повноваження відповідних виконавчих органів.

Існуючі методи адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки можна класифікувати за такими критеріями:

«в залежності від форми їх вираження: на правові, які містяться в нормативних та індивідуальних правових актах і тягнуть за собою юридичні наслідки і неправові, для яких притаманним є здійснення суб'єктом публічної адміністрації відповідних організаційних дій (проведення нарад, інструктажів тощо);»

«в залежності від правових властивостей вони бувають: нормативними, якими оперують з метою прийняття нормативно-правових актів і індивідуальними, що застосовуються з метою затвердження індивідуального адміністративного акта»;

«за ступенем владного впливу на об'єкти розрізняють методи: імперативні, які містять владні приписи, що вимагають здійснення потрібних дій або належної поведінки; уповноважуючі, якими дозволяється вчинення тих чи інших дій; заохочувальні, що реалізуються шляхом установлення стимулів, що сприяють правомірній поведінці суб'єктів адміністративного права».

Як акцентує Л. Могілевська: «загальними методами державного управління, які використовуються в усіх галузях та сферах, на всіх її рівнях, а також визначають зміст та конкретний прояв інших методів, є переконання та примус. Ці методи найпоширеніше відбиваються через механізм прав та обов'язків, підкреслюють особливості відносин влади і підпорядкування».

Окремими авторами виділяються й інші їх види, серед яких, крім переконання та примусу, зазначається виховна робота, заохочення, профілактика порушень прав та свобод. Однак саме методи переконання та примусу найширше застосовуються в усіх сферах управлінської діяльності і становлять систему засобів впливу держави (в особі її відповідних органів та посадових осіб) на свідомість і поведінку людей. Вони є необхідною умовою нормального функціонування суспільства, будь-якого державного або громадського об'єднання, всього процесу управління. Застосовуючи ці методи, держава забезпечує функціону-

вання всієї суспільної системи, організованість, дисциплінованість, охоронає працю та побут людей, нормальну соціальну обстановку в країні» [7, с. 193].

Примус і переконання, як зазначає С. Дембіцька: «розглядаються як методи державного управління, які взаємно доповнюють одне одного, оскільки за змістом є системою заходів, у яких конкретизується управлінський вплив з метою забезпечення можливої або належної поведінки суб'єктів публічно-правових відносин. І переконання, і примус є методами впливу держави на свідомість, а через неї на права й поведінку людини. Проте, якщо переконання здійснюється як психічний вплив, у процесі якого особа добровільно схиляється до думки суб'єкта правового впливу, свідомо привласнюючи цю думку як особисту цінність, із розумінням ставлячись до цієї думки, а також до такої поведінки, яка цій думці відповідає, то примус допускає заперечення волі підвладної особи й зовнішній вплив на її поведінку».

Авторка вважає, що переконання є найбільш прогресивним методом державного управління. Це метод правового й неправового характеру, який здійснюється державними та недержавними органами й полягає в застосуванні виховних, заохочувальних, роз'яснювальних заходів з метою формування у громадян розуміння необхідності виконання правових приписів» [4, с. 133–134].

«Вибір методів забезпечення продовольчої безпеки залежить насамперед від мети та завдань, які мають бути вирішені при їх застосуванні. Так, при вирішенні питань боротьби з правопорушеннями в сфері забезпечення продовольчої безпеки використовуються методи адміністративного примусу. Цілком справедливим є висловлена в правовій літературі думка, що серед адміністративно-правових засобів боротьби з правопорушеннями найважливішими є заходи адміністративного примусу, використання яких забезпечує безпосереднє попередження, виявлення і припинення порушень правових норм, притягнення винних до юридичної відповідальності, усунення шкідливих наслідків правопорушень, тобто всі основні завдання правоохоронної діяльності» [1, с. 71–72].

Варто зазначити, що в сфері забезпечення продовольчої безпеки держави використовуються як методи примусу, так і переконання. Зокрема, методи переконання включають вплив державних органів на свідомість осіб, залучених до забезпечення продовольчої безпеки. Прикладами таких методів є пропаганда законної поведінки, інформування про наявні та потенційні загрози, а також проведення відповідних навчальних заходів.

«Враховуючи те, що метод переконання є одним з адміністративно-правових методів, варто відмітити, що той вплив, який він здійснює на

свідомість особи, не завжди є ефективним. Тому у разі відсутності позитивних наслідків від використання переконання, необхідно застосувати комплекс примусових заходів, які належать до компетенції відповідних суб'єктів та які примушують упорядкувати суспільні відносини, щоб вони відповідали правовим нормам. Використання примусових адміністративно-правових методів полягає у фізичному, матеріальному, психологічному впливі на свідомість та поведінку особи з метою недопущення порушення правових норм та створення атмосфери невідворотності покарання за протиправну поведінку» [9, с. 95].

Вибір методів забезпечення продовольчої безпеки держави визначається багатьма чинниками, серед яких: мета та завдання, сфера використання, повноваження суб'єкта, який має право їх застосовувати, а також конкретні обставини ситуації. Оптимальний вибір методу залежить від ретельної оцінки всіх цих факторів, що, своєю чергою, забезпечує ефективне виконання поставлених завдань у даній сфері.

Спеціальні методи державного управління є частиною загальних методів, деталізуються ними та разом забезпечують загальне регулювання відповідної сфери. Далі розглянемо детальніше характеристики кожного з цих спеціальних методів.

Метод видання наказів, розпоряджень та вказівок є одним із основних. Його основна мета – забезпечити виконання суб'єктами господарювання вказівок, що сприятимуть позитивному розвитку продовольчої безпеки та запобіганню правопорушенням. Наприклад, державні інспектори Держпродспоживслужби видають накази, розпорядження та приписи щодо вилучення з обігу тварин, харчових продуктів і неїстівних продуктів тваринного походження, а також розпорядження і приписи щодо призупинення, припинення, поновлення або анулювання експлуатаційних дозволів і ветеринарних документів.

Одним із важливих спеціальних методів є перевірка документації, що забезпечує належне функціонування сільськогосподарських об'єктів. Зокрема, державні інспектори Держпродспоживслужби, у межах своїх повноважень, можуть затримувати об'єкти регулювання для проведення інспекції та фітосанітарної експертизи у разі їх переміщення без необхідних фітосанітарних документів тощо.

До спеціальних методів належить реєстрація суб'єктів та об'єктів господарської діяльності. Так, Держпродспоживслужба веде загальнонаціональний реєстр осіб, що здійснюють діяльність, пов'язану з виробництвом і обігом регульованих об'єктів. Органи державного технічного нагляду в системі інженерно-технічного забезпечення агропромислового комплексу реєструють та

ведуть облік сільськогосподарської техніки, видають номерні знаки та необхідні реєстраційні документи, а також систематизують дані про власників цієї техніки.

Моніторинг, як ключовий метод, спрямований на своєчасний збір, обробку та аналіз необхідної інформації для запобігання негативним процесам у сільському господарстві країни. Отримана інформація в рамках цієї системи спостережень повинна слугувати сигналом або попередженням про будь-які зміни в стані об'єктів сільського господарства. Наприклад, інспекційні органи Держпродспоживслужби в межах своїх повноважень координують моніторинг, виявляючи та ідентифікуючи регульовані шкідливі організми.

Засіб – це спосіб, прийом, захід, якась спеціальна дія, що дає можливість здійснити щонебудь, досягти чогось» [3, с. 420]. У юридичній літературі виділяють такі характеристики правових засобів, які «забезпечують приватні і публічні інтереси суб'єктів права; відображають соціальну, інструментальну й особистісну цінності права; визначають (у різних сполученнях) правові режими галузей права; виступають основними елементами механізму правового регулювання; забезпечують дію правової системи; забезпечують ефективність правового регулювання завдяки постійному взаємозв'язку один з одним; підтримуються державою» [14, с. 261].

Варто зазначити, що в сучасних наукових дослідженнях немає єдиного підходу до трактування поняття «адміністративно-правові засоби», що призводить до відсутності чіткого визначення його змісту. Це зумовлено, зокрема, неоднозначністю підходів науковців до поняття «правові засоби», до яких належать адміністративно-правові засоби.

Правові засоби – це не просто інструменти для вирішення соціальних завдань. Їх соціально-політична сутність полягає в тому, що вони є не лише соціальною необхідністю та об'єктивною закономірністю, але й найбільш оптимальним та відповідним умовам цивілізації способом вирішення суспільних проблем. Цей спосіб відображає соціальну цінність права як регулятора суспільних відносин.

Досліджуючи зміст правових засобів, Ю. Якимець акцентує увагу на тому, що «вони висловлюють узагальнюючі юридичні способи забезпечення інтересів суб'єктів права, досягнення поставлених цілей; відображають інформаційно-енергетичні якості та ресурси права, що надає їм особливої юридичної сили; є складовими механізму правового регулювання; призводять до юридичних наслідків; дотримання цих засобів, що забезпечується державою» [16, с. 154–155].

А. Комзюк, визначаючи адміністративно-правові засоби, звертає особливу увагу на їх різно-

манітність. При цьому науковець зазначає, що «вони є взаємопов'язаними і взаємозалежними, формують цілісну систему, перетинаються з кримінально-правовими, фінансово-правовими, економічними заходами, різноманітними методами організаційно-масової діяльності. Тільки раціональне використання різноманітних засобів у взаємозв'язку, обґрунтований вибір основних з них, уміле поєднання створюють умови для належного забезпечення здійснення, (визначеної мети) сприяють досягненню бажаних, очікуваних результатів. Вибір конкретного адміністративно-правового засобу, доцільність його застосування в тій чи іншій ситуації визначаються умовами, що склалися, наявністю певних обставин, завданнями і компетенцією органу (посадової особи), який діє в даній ситуації. Під адміністративно-правовими засобами учений розуміє всю систему адміністративно-правових норм, яка розглядається з позиції їх функціонального призначення для вирішення певного кола соціальних завдань, регулювання відповідних суспільних відносин» [6, с. 44–48].

Сформулюємо авторське визначення поняття адміністративно-правових засобів забезпечення реалізації права на продовольчу безпеку. Це система прийомів та методів діяльності суб'єктів продовольчих відносин, регламентованих нормами адміністративного права, які використовуються для реалізації права на продовольчу безпеку.

Адміністративно-правове забезпечення продовольчої безпеки застосовує широкий набір адміністративних форм і методів, які включають в себе:

ліцензування, як правове явище, має чітку мету – забезпечити безпечну життєдіяльність і захист населення від неконтрольованого та небезпечного використання відповідних ресурсів у сфері продовольчої безпеки. Зокрема, у Законі України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» наведено перелік видів діяльності в аграрному секторі, які підлягають ліцензуванню, а також описано процедуру ліцензійного провадження;

сертифікація є одним із обов'язкових методів гарантування, спрямованим на зниження економічних втрат у продовольчій системі через підтвердження якості харчових продуктів;

стандартизація – це процес встановлення єдиних вимог щодо типів, марок, параметрів, розмірів і якості виробів, а також до вимірювань, методів випробування й контролю, правил пакування, маркування, зберігання продукції та технологій виробництва. Об'єктами стандартизації є конкретна продукція, норми, нормативи, вимоги, методи, терміни та позначення, що мають потенціал для багаторазового використання в різних секторах економіки та в міжнародних економічних відносинах;

квотування – це механізм регулювання обсягів виробництва окремих видів продовольчих товарів, а також управління зовнішньоекономічною діяльністю, пов'язаною з імпортом продуктів харчування, що спрямований на захист внутрішнього ринку ключових продовольчих груп;

моніторинг продовольчої безпеки – це виявлення кількісних та якісних змін на ринку основних продовольчих груп, оцінка забезпеченості державного продовольчого резерву, а також визначення рівня продовольчої безпеки країни на основі відповідних індикаторів;

державне цінове регулювання, відповідно до Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України», передбачає встановлення гуртових цін на окремі види сільськогосподарської продукції, визначення мінімальних і максимальних закупівельних цін, а також інші заходи, передбачені законом, із дотриманням антимонопольного законодавства та правил добросовісної конкуренції. Об'єктами державного цінового регулювання на аграрному ринку є такі товари, як пшениця, жито, ячмінь, овес, кукурудза, борошно пшеничне або з суміші пшениці та жита (меслин), соєві боби, насіння льону, ріпаку, соняшнику, шишки хмелю, цукор з цукрових буряків;

кредитна підтримка виробників сільськогосподарської продукції в аграрному секторі країни;

бюджетна дотаційна підтримка надається для таких об'єктів, як коні на забій, жива велика рогата худоба, свині, вівці, кози, свійська птиця, кролі, незбиране молоко вищого, першого і другого сорту, а також незгущені вершки. Відповідно до Закону України «Про бджільництво», об'єктом дотаційної підтримки також є племінні бджолині сім'ї. Суб'єктом дотаційної підтримки виступає безпосередньо виробник цих об'єктів. Виплата бюджетної або спеціальної бюджетної дотації здійснюється Аграрним фондом відповідно до порядку, встановленого Кабінетом Міністрів України, який також визначає розмір дотації на кожний бюджетний рік;

митно-тарифне регулювання – це захист національних інтересів у сфері продовольчого забезпечення, зокрема продовольчої безпеки, через встановлення та коригування відповідних митних зборів і тарифів на основні групи продовольчих товарів;

контроль і нагляд – це виявлення та усунення порушень законодавства в сфері продовольчої безпеки країни;

антикорупційна діяльність – це запобігання та усунення загроз продовольчому забезпеченню, зокрема продовольчій безпеці, шляхом боротьби з корупційними злочинами;

відповідальність за порушення законодавства, що регулює відносини у продовольчій сфері.

Висновки. У статті досліджено ключові адміністративно-правові форми, методи та засоби забезпечення продовольчої безпеки як важливого елемента національної безпеки. Аналіз свідчить, що ефективна система продовольчої безпеки можлива лише за умови комплексного застосування правових інструментів, які поєднують адміністративні заходи з контролю, нагляду, моніторингу та регулювання діяльності суб'єктів аграрного сектору.

Особлива увага приділяється необхідності державного регулювання через інструменти ліцензування, сертифікації, стандартизації та квотування, а також державної підтримки аграрного сектору у формі цінового регулювання та дотацій. Також підкреслюється важливість митно-тарифного регулювання, антикорупційних заходів та забезпечення добросовісної конкуренції на продовольчому ринку.

Таким чином, адміністративно-правові форми та методи забезпечення продовольчої безпеки відіграють вирішальну роль у створенні стійкої та захищеної системи продовольчих відносин. Для досягнення ефективності продовольчої безпеки в умовах глобалізації ринків необхідно постійно вдосконалювати правові механізми, адаптуючи їх до сучасних викликів і потреб аграрного сектору та економіки в цілому.

Література

1. Адміністративна діяльність Національної поліції: навчальний посібник / кол. авт.; кер. авт. кол. канд. юрид. наук, Засл. юрист України В. А. Глуховець. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 248 с.
2. Боровик А. В., Макаренко М. М. Поняття, сутність та класифікація адміністративно-правових методів діяльності національної поліції України. *Juris Europensis Scientia*. 2021. Вип. 1. С. 60-65.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун. 2005. 1728 с.
4. Дембіцька С. Л. Переконавання як психологічний метод застосування адміністративного примусу. *Право і суспільство*. 2015. № 3. С. 131-135.
5. Зозуля І. В. Нові форми і методи діяльності органів внутрішніх справ: практика проголошення та запровадження. *Форум права*. 2015. № 2. С. 58-63.
6. Комзюк А. Т. Заходи адміністративного примусу в правоохоронній діяльності міліції: поняття, види та організаційно-правові питання реалізації: монографія / за заг. ред. О. М. Бандурки. Харків: НУВС, 2002. 345 с.
7. Могілевська Л. До характеристики методів діяльності національної поліції у сфері забезпечення прав і свобод дитини. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 12. С. 192-196.
8. Осовська Г. В., Юшкевич О. О., Завадський Й. С. Економічний словник. Київ: Кондор, 2007. 358 с.
9. Панова О. Методи забезпечення публічної безпеки в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2017. № 30. Т. 1. С. 94-96.
10. Румянцева-Козовник А. В. Форми та методи адміністративної діяльності ОВС з охорони прав дитини. *Європейські перспективи*. 2014. № 3. С. 116-122.
11. Світличний О. П. Адміністративні правовідносини у сфері земельних ресурсів України: проблеми теорії та практики правозастосування: монографія. Донецьк: Державне видавництво «Донбас», 2011. 410 с.
12. Словник української мови: в 11 т. Т. 10: Т-Ф / АН Української РСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні; редкол.: І. К. Білодід (голова) та ін.; ред. тому: А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк. Київ: Наукова думка, 1979. 658 с.
13. Словник української мови: в 11 т. Т. 4: І-М / АН Української РСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні; редкол.: І. К. Білодід (голова) та ін.; ред. тому: А. А. Бурячок, П. П. Доценко. Київ: Наукова думка, 1973. 840 с.
14. Теорія держави і права України: навч. пос. / А. М. Колодій, В. В. Копейчиков, С. Л. Лисенков та ін.; за заг. ред. В. В. Копейчикова, С. Л. Лисенкова; МОН України, Акад. адвокатури України. К.: Юрінком Інтер, 2004. 367 с.
15. Шамрай І. В. Гуманізація форм і методів адміністративної діяльності міліції у сфері забезпечення прав і свобод громадян. *Форум права*. 2013. № 3. С. 751-756.
16. Якимець Ю. В. Публічне адміністрування сферою культури: дис канд. юрид. наук: 12.00.07. К., 2012. 228 с.